

DOSYA NO : 112

Enes Berat GÜRLER¹ | UGSAM Araştırmacısı | MART 2021



ABD'DEN TÜRKİYE'YE AÇIK DÜŞMAN MUAMELESİ

Amerika Birleşik Devletleri'nde sert tartışmalara sahne olan uzun soluklu 59. Başkanlık seçimleri maratonunun kazananı Demokrat Parti'nin adayı Joe Biden oldu. Başta Biden olmak üzere yeni ABD yönetimindeki isimlerin Türkiye ile ilgili meselelerde geçmişte ayrı ayrı takındıkları tavırlar, Türkiye-ABD ilişkilerinin gelecekte sert bir zeminde ilerleyebileceğini gösteriyor.

Türkiye'nin son yıllarda özellikle 15 Temmuz 2016'dan sonra bölgesel olarak Amerika'dan bağımsız bir siyaset gütmeye çabası içinde olduğu görülmektedir. Ocak 2017'de koltuğa oturan Trump'ın görev süresi boyunca Türkiye ile ABD arasında yer yer sert gerginliklerin yaşandığı fakat bu gerginliklerin Erdoğan ile Trump arasındaki "özel bağ" sayesinde herhangi bir çatışmaya evrilmediği dillendirilmektedir.

Trump döneminde Türkiye ile ABD arasındaki gerilimlerin en büyüğü hiç şüphesiz Rahip Brunson krizi idi. Brunson'ın Türkiye'deki tutukluluğunun sona ermesiyle neticelenen sürecin Türkiye ekonomisi üzerine olumsuz etkileri olmuştu.

Trump döneminde ABD ile Türkiye arasındaki ilişkilerde büyük bir kırılma yaşandığını gösteren olay ise Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemleri alması oldu.

¹ Boğaziçi Üniversitesi - Matematik Bölümü.

Türkiye'nin 2013 yılında ABD'den Patriot füzelerini "teknoloji transferi ile" satın alma talebinin reddedilmesinin ardından, bölgedeki sıcak atmosfer içerisinde hava savunma sisteminin Türkiye için bir ihtiyaç olduğu gerekçesi Türkiye'yi yeni arayışlara itmişti.

Hatırlanacağı üzere Türkiye'nin savunma sistemi için yeniden açtığı ihaleyi NATO ülkesi olmayan Çin, 3 milyar 400 milyon dolarlık bir anlaşmayla kazandı. Bu karar ABD-Türkiye ilişkilerinde gerginliğine yol açtı. İhaleyi kazanan Çin firması CPMIEC, Suriye, İran ve Kuzey Kore'yi ilgilendiren 'nükleer silahların yaygınlaştırılması anlaşmalarını' ihlal ettiği gerekçesiyle 2013 yılında ABD tarafından yaptırım listesine alındı.

Türkiye ise Çin'in kazandığı ihaleyi 2015 yılında iptal etti. Dönemin başbakanı Ahmet Davutoğlu Türkiye'nin 'milli füze üretim' projesi kapsamında kendi savunma sistemini üreteceğini açıkladı.



2017 yılında Rusya'yla S-400 füzeleri için 2 milyar 500 milyon dolarlık anlaşma yapıldığı bildirildi. Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan, imzaların atıldığını ve Moskova'ya ön ödeme yapıldığını açıkladı.

Türkiye'nin "batı bloğu" içinde yer almayan önce Çin sonra ise Rusya'dan yüksek teknolojili askeri donanım talep etmesi ve neticede Rusya ile imzaların atılması üzerine ABD, Türkiye ile ilişkileri iyice gerdi.

Türkiye'ye yaptırım uygulanacağı tehditleri savuran ABD'nin Türkiye'yi cezalandırmak adına attığı en önemli adım ise 2019 yılında Türkiye'yi F-35 savaş uçakları parça üretimi çarkından çıkarmak oldu. ABD'nin bu hamlesi ile Türkiye, 9 milyar dolarlık ekonomik kayıp yaşamanın yanı sıra kendisine taahhüt edilen 6 adet F-35 savaş uçağının tesliminden de men edildi.

Tüm bunların haricinde ABD senatosu Türkiye'ye çeşitli ekonomik yaptırımlar uygulanması konusunda ısrarcı bir tutum sergiliyordu. Trump ise Erdoğan ile arasındaki "özel bağ" yüzünden "S-400'e rağmen ilişkilerimiz iyi" diyerek yaptırımları onaylamıyordu.

Kasım 2020'deki seçimleri Joe Biden'ın kazanması üzerine Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin nereye seyredeceği tam olarak kestirilemiyor. Başta Biden olmak üzere Biden'ın ekibindeki neredeyse bütün isimler, Türkiye karşıtı bir siyasi çizgiden geliyor. Biden, Doğu Akdeniz ve Ege'de Türkiye'ye sorun çıkartan Yunanistan'a koşulsuz destek vereceğini açıklamış bir isim. Biden'ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olarak atadığı isim Jake Sullivan, Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'ye karşı proaktif askeri strateji uygulanması gerektiğini savunan bir isim. Öte yandan Halkbank davasında Hakan Atilla'yı mahkum eden duruşmada kilit tanıklardan olan David Cohen, Biden'ın Dışişleri Bakanı olarak atayacağı Anthony Blinken'in kurucusu olduğu West Exec isimli şirketin danışman kadrosunda yer alıyor.

Biden'in Savunma Bakanı olarak atayacağı Lloyd Austin ise Amerikan ordusunun Irak-İran ve Suriye'yi de içine alan birimi Centcom'un komutanlığı görevindeydi. Öyle ki Erdoğan Irak ve özellikle de Suriye'de Amerikan kuvvetleriyle her karşı karşıya gelişinde, Trump yönetimini doğrudan hedef almak yerine, eleştirilerini Centcom üzerine yoğunlaştırmayı tercih etmişti. Türk-ABD ilişkilerinin en gergin olduğu dönemde Centcom'un başında olan ve kıyasıya eleştirilen General, şimdi ABD Savunma Bakanlığı'nın başına geçmiş oldu.

Tüm bu sert tabloya rağmen Cumhurbaşkanı Erdoğan, ABD başkanlarının genel tavrı göz önünde tutulduğunda tüm olumsuzlukların başkanlık koltuğuna oturduğu gün değiştiği yönünde kanaat sergiliyor. Türkiye'nin sahip olduğu stratejik pozisyon gereği en sert tehditlerin bile söylem düzeyinde kaldığı yönündeki beklenti gerçekleşir mi bilinmez fakat Trump'ın "giderayak" 2021 savunma bütçesini veto edeceğini duyurmasının ardından savunma bütçesi tasarısı içinde yer alan Türkiye'ye yönelik CAATSA yaptırımlarını onaylaması Türkiye-ABD ilişkileri açısından kesin bir dönem noktası oluşturmuştur. Zira CAATSA başlığı altında uygulanan Türkiye'ye yönelik yaptırımlar "ABD'nin Hasımlarına Yaptırımlar Yoluyla Karşı Koyma Yasası"na dayandırılıyor.

Türkiye'nin ABD tarafından resmen "hasım/düşman" kategorisinde konulduğu böylesi bir süreçte Türkiye'nin 15 Temmuz'da suçüstü yaptığı ABD'ye karşı halen düşük tonda ve yüksek beklenti ile siyaset yürütmesi, Amerika'yı cesaretlendirmektedir.

Trump, Savunma Sanayi Başkanlığı'na yönelik ve bu kurumda çalışan S-400 anlaşmasında imzası bulunan 4 isme yönelik fiili yaptırımların altına imzayı attı.

CAATSA'nın 235. maddesi, ABD Başkanı'nın "ilgili kişi ve kuruluşlara getireceği" yaptırımları 12 maddede düzenliyor:

1. Yaptırım kapsamına alınan kişi ve kurumlara ihracat ithalat bankası desteğinin kesilmesi*
2. Mal ve teknoloji ihracatı ruhsatı verilmemesi*
3. ABD mali kuruluşlarından kredi tedarik edilmemesi*
4. Uluslararası mali kuruluşlardan kredi verilmemesi*
5. Mali kurumlara ABD Merkez Bankası ile doğrudan alışveriş yapma izni verilmemesi
6. Yaptırım kapsamına alınan kişi ya da kurumlarla ihale ya da sözleşme yapılmaması
7. Döviz üzerinden işlem yapılmasının yasaklanması
8. Mali kurumlar ve bankalar arasında ödeme ya da kredi transferlerinin yasaklanması
9. Yaptırım kapsamına alınan kişi ya da kurumların ABD topraklarında gayrimenkul sahibi olmasının yasaklanması
10. ABD kişi ve kurumlarının yaptırım kapsamına alınan kişi ya da kurumlardan sermaye ya da borç alışverişinin yasaklanması
11. Yaptırım kapsamına alınan kişilere ABD'ye giriş yasağı*
12. Yaptırım kapsamına alınan kişi ve kurumlara benzer işlevi olan üst düzey görevlilere de yaptırım uygulanması.

Yasanın ilgili maddesine göre, Başkan, bu 12 maddeden en az 5'ini seçip uygulamakla yükümlü idi ve o da yaptırımların en hafifi şeklinde tabir edilebilecek 5 tanesini uygulamaya koymuş durumda. Bu 12 maddeden Trump'ın seçtiği (yıldız işareti ile belirttiğimiz) 5 madde 2022 yılı savunma bütçesi tasarısı onaylanana kadar 1 yıl boyunca geçerli olacak. Joe Biden 2022 bütçesi onayı sırasında gerekli gördüğü takdirde bu maddeleri değiştirip daha ağır yaptırımlar uygulayabilecek.

Görünen o ki Türkiye, Amerika'dan bağımsız bir dizi karar alıp uygulamaya geçtiği için yumuşak ya da sert yaptırımlar ile hizaya çekilmek isteniyor. Yaptırımların sertleşmesi Amerika'nın izleyeceği stratejiye bağlı olmakla beraber, Amerika'nın temel stratejisinin Türkiye'ye ağır darbeler vurmaktan ziyade batı bloğunda olmayan ülkeler ile Türkiye'nin arasını açma hedefi üzerine şekillendiği söylenebilir.